

**Інтелектуальна культура як складова інноваційної культури для
інноваційного розвитку організації**

Анотація. В статті розглянуто сутність поняття «інтелектуальна культура» та її значення для інноваційного розвитку організації. Запропоновано місце інтелектуальної культури в організаційній і інноваційній культурі та вплив на культуру особистості. Запропоновано складові інтелектуальної культури в інтерактивному інформаційному середовищі.

Ключові слова: організаційна культура, інноваційна культура, інтелектуальна культура, культура особистості, інтелект, розум, емоційний інтелект, творче мислення.

Постановка проблеми. Історія людської цивілізації свідчить, що суспільство завжди потребувало людей, які концентрують у собі високий інтелектуальний і творчий потенціал, мають неординарні аналітичні здібності. Сьогодні велика роль відводиться інтелектуалізації суспільства, коли весь світ використовує нові інформаційні технології, що безперечно, розширює пізнавальні можливості людини.

Розробляються нові технології, відкриваються нові явища, факти, з'являються нові теорії та знання, нові науки. Їх вивчення супроводжується розробкою методологічного інструментарію досліджень. Така інтенсивна розбудова наукового потенціалу впливає на стан інтелектуальної культури у суспільстві, наслідком чого стає винахідництво, раціоналізаторство й освоєння принципово нових технологій пошуку, поширення, трансляції знань у соціально-економічному просторі з метою забезпечення конкурентних переваг підприємств в умовах ринкової економіки.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «інтелектуальна культура» та розкритті її взаємозв'язку з інноваційною та організаційною культурою для забезпечення інноваційного розвитку організації (підприємства).

Завдання даної статті полягає у виявленні взаємозв'язку між поняттями «інноваційна культура» і «інтелектуальна культура».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Більшість сучасних публікацій присвячено сутності поняття «інноваційна культура» як складової організаційної культури, як інноваційному способу мислення тощо. Водночас сутність поняття «інтелектуальна культура» більш розкривається в наукових публікаціях через призму філософії, педагогіки, соціології і психології, ніж управління. Залишаються нерозкритим призначення і складові інтелектуальної культури для інноваційного розвитку підприємства, її вплив на інноваційну культуру.

Світовий досвід в сфері управління вказує на те, що сьогодні подолати інноваційну стагнацію лише завдяки інвестиціям неможливо. Виникає потреба в актуалізації використання творчого потенціалу суспільства поряд з фінансовими методами стимулювання інноваційної діяльності. І тому, робить висновок Захарчин Г.М., в умовах сьогодення комерційний успіх підприємства залежить насамперед від здатності управлінців забезпечити баланс між творчістю, креативністю та ефективністю [5, с.242].

Виклад основного матеріалу. Існують різні підходи сучасних науковців до визначення поняття «інноваційна культура», які класифікуються таким чином: культурологічний; соціально-психологічний; інтелектуальний; економічний [2].

В основі інтелектуального підходу до трактування інноваційної культури є сутність «...знання, вміння, творчі здібності й досвід цілеспрямованої підготовки, комплексного впровадження і всестороннього освоєння новацій в інноваційній сфері» [2]. На нашу

думку, інтелектуальний підхід до інноваційної культури пов'язаний з розвитком інтелектуальної культури. Важливо розуміти співвідношення і взаємодію знань, вмінь, здібностей, досвіду з індивідом, а також яким чином вони можуть впливати на розвиток творчого мислення та креативного підходу до вирішення різноманітних завдань на підприємстві. Інноваційна культура з одного боку є основою реалізації розвитку творчого способу мислення, а з іншого – сама зазнає трансформації через вплив творчого мислення, як складової інтелектуальної культури.

Інтелектуальний рівень особистості характеризується загалом двома основними параметрами: обсягом придбаної інформації та здатністю використання цієї інформації для вирішення різноманітних проблемних ситуацій, які виникають у процесі діяльності.

Розумна людина — це не просто та людина, що багато знає та вміє логічно мислити. Розум за своїм змістом та значенням, застосуванням подібний до мудрості. У розумі концентрується весь пізнавальний і практично-культурний досвід людини. Формування мислення є початковим і необхідним етапом розвитку людського інтелекту і розуму. Кожна особистість, щоб стати творцем, має спочатку засвоїти ті "стандарти мислення", які історично виробило людство. Розум — це здатність, яка формується на основі всієї культури, передусім світогляду.

Інтелект пов'язаний з такою ознакою, як розум, розумові здатності. Проте поняття "інтелект" ширше, ніж поняття "розум". Крім розуму, інтелект охоплює мудрість особи, рівень її мислення, набуті знання, ерудицію, компетенцію, інтуїцію, глибину осмислення вищих, умінь аналізувати тощо.

Тобто інтелект відображає ступінь розумової обдарованості, творчий розвиток здібностей, вагомість розумових зусиль, систему розумових операцій. Інтелект — це здатність людини керуватися розумом, почуттями, волею, пристосовувати внутрішнє ставлення до

зовнішніх чинників, абстрактно мислити й розв'язувати проблеми, раціонально пізнавати тощо.

Інтелект— це якісні й кількісні характеристики розуму, своєрідний його критерій. Якщо розум є даною людині природою, то інтелект в основному є результатом соціалізації особистості. Безумовно, інтелект має певні властивості. Це передусім абстрактність, розсудливість, особливості сприймання, пам'яті, мислення, уяви, а також творчість, яка виявляється у практичному мисленні. Розкрити поняття “інтелект” допомагають наявна глибина пізнання, широта творчості, високий потенціал, свобода мислення, розвинені емоції та особиста активність.

Деніел Гоулмен зацікавився секретами успіху провідних компаній і проаналізував понад 168 підприємств і їх лідерів. В результаті були виділені три основні категорії особистих якостей менеджерів, які сприяють бізнес-успіху, у тому числі інноваційній діяльності: технічні здібності (уміння створювати нове); пізнавальні здібності (аналітичне мислення і планування); емоційні (вміння працювати з людьми і ефективно впроваджувати нові ідеї)[3, с.111]. Було введено поняття «емоційного інтелекту», високий рівень якого забезпечує близько 85% успіху в управлінні персоналом. Дослідження свідчать, що емоційний інтелект визначається як: вміння діяти у взаємозв'язку з внутрішнім середовищем своїх почуттів і бажань; вміння розуміти відношення особистості і управляти її емоційною сферою на основі інтелектуального аналізу і синтезу; вміння ефективно контролювати емоції і використовувати їх для покращення мислення; сукупність емоційних, особистих, і соціальних здібностей, які впливають на загальне вміння ефективно справлятися з вимогами і тиском соціального середовища; емоційно – інтелектуальна діяльність.

Поняття інтелектуальної культури у сучасному світі інтерпретують у зв'язку зі змогою вчитись, із здатністю до адаптації, з активністю і саморегуляцією. На нашу думку, інтелектуальна культура організації повинна включати розвиток адаптаційної групи здібностей, які відповідають за управління емоціями в стресових ситуаціях (самоконтроль, вибір продуктивних стратегій поведінки); самомотивація (здатність викликати та підтримувати емоції, які спонукають до діяльності). В ряді психологічних концепцій дане поняття ототожнюють з системою розумових дій, зі стилем і стратегією розвитку проблеми, з ефективністю індивідуального підходу до ситуацій, які вимагають емоційно-пізнавальної активності. Ця здібність розвивається спеціалістами в процесі постійного навчання та самовдосконалення, в щоденній практиці, яка, виступаючи джерелом нових проблем та задач, є каталізатором для вдосконалення та збагачення інтелектуального потенціалу.

Розвиток інтелектуальної культури відбувається успішніше, якщо додержуватися певних умов. Важливою умовою формування інтелектуальної культури можна вважати систему методологічних знань і досвіду мислення. Основною функцією методологічних знань у науковій діяльності виступає розвиток потенціалу до аналізу і синтезу, доказу і спростуванню, обґрунтуванню знань, постановки і пошуку розв'язку задач, веденню дискусій, формулюванню чи перевірки гіпотез. Процедури, уміння та навички, отримані завдяки вдосконаленню вище зазначених здібностей, формують досвід мислення, ефективне використання якого систематизує його склад. Взаємозв'язок організаційної, інноваційної, інтелектуальної культури та культури особистості представлено на рис. 1.

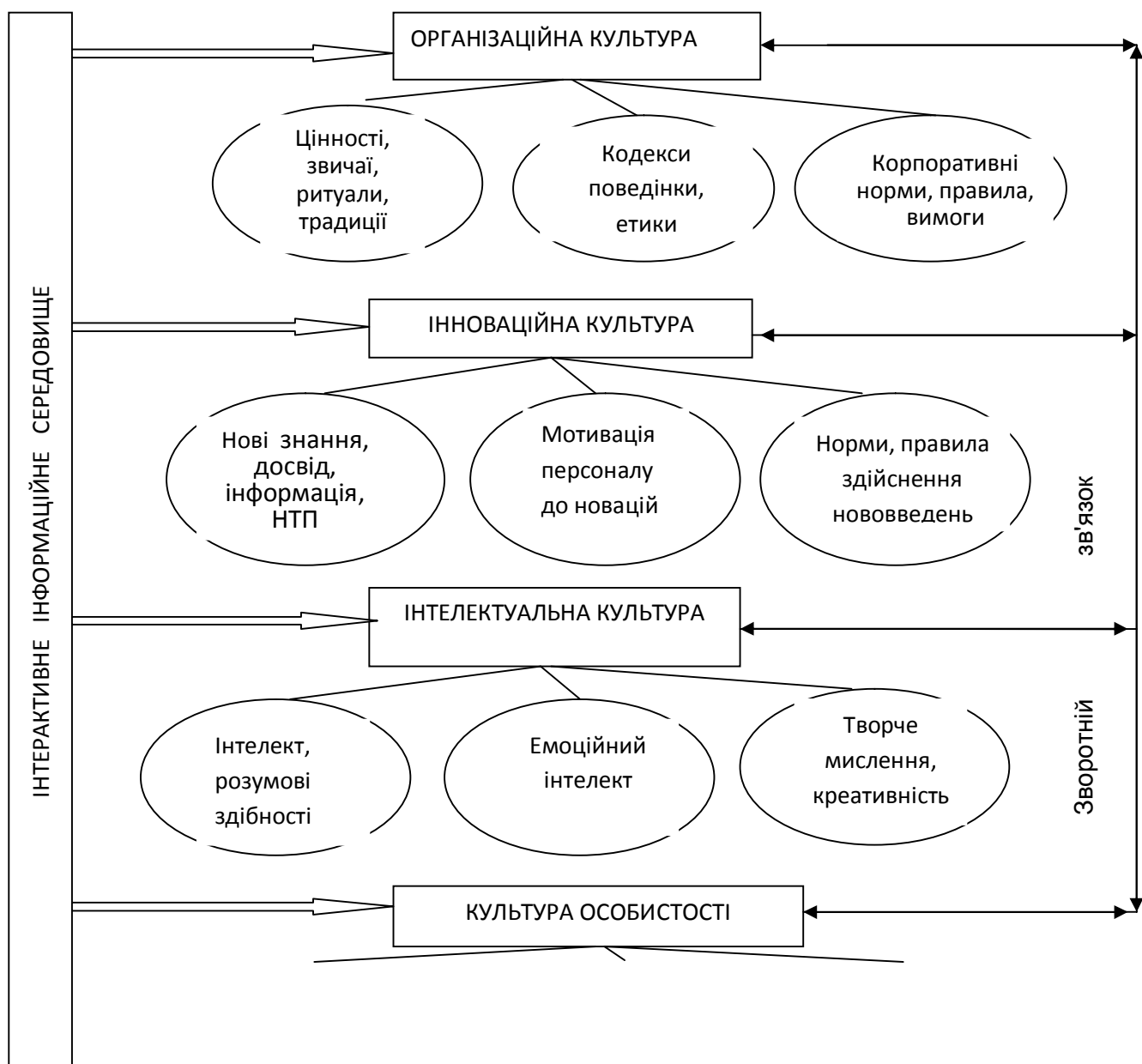
**Взаємозв'язок організаційної, інноваційної,
інтелектуальної культури та культури особистості
(узагальнено автором)**

Організаційна культура впливає на узгодженість та послідовність дій персоналу організації, його залучення та зацікавленість у діяльності підприємства. Спільні для працівників організаційні цінності, переконання та звичаї посилюють внутрішню координацію, зацікавленість у спільній діяльності та сприяють самоусвідомленню себе як частини загального

результату. Залучення та участь в обрядах, звичаях та ритуалах сприятимуть розвитку почуття причетності та відповідальності, а відтак – відданості організації, дотриманню відповідних правил та підвищенню продуктивності праці.

Інноваційна культура є складовою організаційної культури, що виконує наступні завдання: виявлення творчих сил і здібностей, талантів, розвиток і реалізація креативного потенціалу працівників; стимулювання інтелектуальної та творчої активності за досягнення певних цілей завдяки використанню інноваційних ідей та ін. Складові інтелектуальної культури представлені на рис.2.

Рис.2

Складові організаційної, інноваційної, інтелектуальної культури (авторська розробка)

Забезпечити виконання цих завдань інноваційної культури не можливо без підтримки інтелектуальної культури організації. Інтелектуальна культура виявляється у процесі творчої, креативної діяльності й контактуванні з іншими людьми, особливо в критичних, нестандартних умовах. Інтелектуальна культура передбачає формування інтелектуальних умінь і навиків, заснованих на оволодінні основних операцій мислення. Це вміння виділяти завдання, здійснювати активну розумову обробку, які визначають рівень успішності спеціалістів, фахівців і сприяють розвитку культури особистості.

До умов, що сприяють або перешкоджають розвитку інтелектуальної культури, відносяться соціально-психологічні характеристики колективу і його організаційна культура, серед яких в якості основних виділяються наступні: характер взаємин, соціально-психологічний клімат, рівень розвитку колективу, традиції тощо. При цьому важливе значення має як формальна, так і неформальна структура відносин, оскільки на ступінь готовності до професійної творчості впливають формальна і організаційна підтримка творчого пошуку і нововведень, а також і доброзичливе відношення в колективі.

Велику роль в інтелектуалізації суспільства відграють нові інформаційні технології, які розширюють пізнавальні можливості людини. Нове інформаційне комунікативне середовище відкриває різноманітні можливості збільшення інтелектуального капіталу у соціально-економічному просторі. Характерною

рисом інтерактивного інформаційного простору є стрімке зростання книжок, газет та журналів, конференцій, баз і банків даних, представлених на електронних носіях.

Отже, в електронній основі сьогодення формується нове інформаційне середовище, в якому створюються принципи та інші умови виробництва, поширення, сприйняття й зберігання інформаційних і інтелектуальних ресурсів, частина яких включена до колекцій електронних бібліотек. І ресурси електронних бібліотек поряд з традиційними бібліотеками, архівами, музеями також є вагомою частиною розвитку інноваційної та інтелектуальної культури суспільства.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можна зробити висновок, що інтелектуальна культура суспільства є соціальним явищем, якому притаманні такі властивості: існування системи світогляду та ідеологічних принципів; наявність шляхів пошуку, поширення, фіксації нової інформації і знань; володіння відомими людській цивілізації способами комунікативного обміну інформацією і інтелектуальними ресурсами.

Інтелектуальна культура залежить від відповідного розвитку інтелектуальної сфери суспільства, від розумових і аналітичних, емоційних здібностей (сприйняття, ідентифікація емоцій (власних та інших людей), фасилітація мислення, розуміння емоцій, прояв емоцій, управління своїми емоціями і почуттями інших людей) та формування культури особистості.

Предметом інтелектуальної культури людини є система його розумових здібностей, стратегія і тактика розв'язання проблем, ефективний підхід до ситуації, що вимагає активної емоційно-пізнавальної діяльності. Завданням інтелектуальної культури є розвиток інтелектуальних здібностей людини, творчого професійного мислення й ерудиції, культури емоційних почуттів, високих особистих моральних

якостей, здатності самокритично оцінювати результати власної діяльності. Таким чином, поняття „інтелектуальна культура” розглядається як складне, багатоаспектне утворення, яке має в своїй основі здатність створювати нові задачі і отримувати нові знання, пов’язане з інноваційною та організаційною культурою підприємства (організації).

Список використаної літератури

1. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» від 16 січня 2003 р. №433-IV //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2003, №13, ст.93.

2. Бондар М.В. Інтелектуальна культура студентів економічних спеціальностей та умови її формування / М.В. Бондар [Електрон. ресурс]: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum

3. Гоулман Д. Емоціонально елидерство: Искусство управления людьми на основе эмоционального интеллекта. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2005. – 75с.

4. Захарчин Г.М. Поняття інноваційної культури та її роль в інноваційній системі підприємства / Г.М. Захарчин, О.Я. Андрійчук // Наук. вісник НЛТУ України: Зб. наук.-техн. праць. – Львів: НЛТУ України, 2008.- вип.19. – С.94–100.

5. Захарчин Г.М. Механізм формування організаційної культури на підприємстві / Г.М. Захарчин //Формування ринкової економіки. 2009. Вип. 19.– С. 241–248.

6. Пархоменко А.О. Інтелектуальний капітал як інтегрований чинник інноваційного розвитку [Текст] : монографія / О. В. Пархоменко, А. О. Пархоменко ; Нац. ун-т "Одес. юрид. акад.", Ін-т інтелект. власності Нац. ун-ту "Одес. юрид. акад." в м. Києві. - Хмельницький : Хмельниц. держ. центр науки, інновацій та інформації, 2012. – 162 с.

7. Шипуліна Ю.С. Інноваційна культура організації: сутність, структура, підходи до оцінки / Ю.С. Шипуліна // Маркетинг і менеджмент інновацій, 2010. – №2.– С.132–138.

8. Шкупупій О.В. Інтелектуальний капітал в умовах становлення постіндустріального суспільства: імперативи глобального економічного розвитку та орієнтири для України [Текст] : монографія / О. В. Шкурупій ; Вищ. навч. заклад Укоопспілки "Полтав. ун-т економіки і торгівлі". – Полтава : РВВ ПУЕТ, 2010. – 303 с.